

Mange forsvinner: I 2025 vil 42 prosent av melkebrukene i EU være nedlagt, anslår IFCN i sin melkerapport for 2016. – Det er ofte de minste brukene, som ikke har investert så mye, som går ut av produksjon, sier Torbjørn Tufte i AgriAnalyse. (Foto: Anders Sandbu)

– Sitter igjen med svarteper

EU har avskaffet melkekvotene. Det kan store, eksportorienterte meierier tjene godt på. Men for bonden har risikoen økt, sier Torbjørn Tufte i AgriAnalyse. Han varsler mer konflikt i EU og økt press på Norge.

MELK I EU

Tekst: Linda Sunde

EU har avvirket melkekvotene. Resultatet er stadig større og færre melkebruk, sentralisering av produksjonen til de beste jordbruksområdene, og en jevnt mer brutal «bondekannibalisme», forteller Torbjørn Tufte i AgriAnalyse.

Han har skrevet rapporten «Ny mjølkekvardag i EU. Frå kvotar til kriser?»

1. april 2015 fjernet EU melkekvotene. Bare økningen i melkeproduksjonen i EU fra 2014 til 2015 tilsvarer rundt to og en halv gang hele Norges melkeproduksjon.

Dette skjedde i et trangt marked, der Russland hadde innført importstopp og Kina importerte mindre. Melkeprisene stupte.

Vil skape konflikter

Men hvilke konsekvenser vil kvotefjerningen få på litt lenger sikt?

– Det er ikke lenge siden kvotene er avvirket. Vi vet ikke helt hvor vi vil ende opp. Men vi har en idé om retningen, sier Torbjørn Tufte.

Når tidene er gode, kan det gå bra uten kvoter. Det gir muligheter for dem som kan eksportere, sier han.

– Men i dårlige tider får vi konflikter innad i EU, sier Tufte.

– Konfliktene er både mellom offensive EU-land og mer defensive EU-land, og mellom bondene innad i EU-land. Når de med best produksjonsvilkår utvider, blir det vanskeligere for andre, sier han.

Mer i det nord, mindre i sør

– Du får over tid en konsentrasjon av melkebruk til de beste områdene. Land i det nordeuropeiske melkebeltet, som Nederland, Irland og Tyskland, er svært dominerende allerede. De kommer til å dominere enda mer, sier han.

Land i Sør-Europa, som Italia og Spania, er i motsatt situasjon.

– Jeg tror de får mindre produksjon. De blir presset i eget hjemmemarked, sier Tufte.

Danmark er i dag 230 prosent selvforsynt med melk, mens Tyskland og Østerrike er 132 prosent selvforsynte. Det betyr at de eksporterer mye av produksjonen sin. Til sammenligning er Italia og Hellas bare 69 og 38 prosent selvforsynte.

– Det er ofte de minste brukene, som ikke har investert så mye, som går ut av produksjon. De

«Land som Norge og Sveits vil møte et mer aggressivt EU»

store brukene som har investert, må bare produsere mer for å klare seg, sier Tufte.

International Farm Comparison Network anslår i sin melkerapport for 2016 at i 2025 vil 42 prosent av melkebrukene i EU være nedlagt. Produksjonen vil øke med en prosent årlig, mens antall melkekyr vil falle.

Nettoeksporten fra EU vil øke fra 15,8 til 25 millioner tonn melkeekvivalenter, ifølge IFCN.

Bonden som må absorbere sjokket

Hovedproblemet i det nye melkemarkedet i EU, er mangel på stabilitet, mener Tufte.

Torbjørn Tufte

– Det er mye større prissvingninger enn før. Prisen detter når det blir lavere etterspørsel. Når reguleringen er så svak, er det bonden som sitter igjen med risikoen for prissvingningene og må absorbere sjokket i markedet. Det er ikke samsvare mellom melkeprisen og produksjonskostnaden for melk. Prisen er så lav at selv om bondene får direkte støtte, blir det ikke overskudd. Det er den enkelte bonden som sitter igjen og tar sjokket for hele verdikjeden, sier Tufte.

For de store meieriene er situasjonen en annen.

– Mange av verdens største meierier, er fra EU. De får tilgang på rimelig melk. De kan ta imot en større melkemengde og selge enda mer. De kan ekspandere på det globale markedet, og bli større. Før kunne de bli begrenset av kvotene, sier Tufte.

Men for bonden er situasjonen problematisk.

– Han har en produksjonssyklus på tre år. Han greier ikke å tilpasse seg når prisene raser med 20 prosent på et halvt år. Når prisen er lav, skulle man tro at man ville produsere mindre, men da produserer man like mye eller mer, for å klare seg noenlunde, sier Tufte.

Norge attraktivt

Også Norge vil merke at EU har avskaffet kvotene og produserer mer melk.

– EU har blitt mer avhengig av å få avsetning utenfor EU. Land som Norge og Sveits vil møte et mer aggressivt EU, som ønsker å ta større markedsandeler, så de får avsetning på produksjonen sin. Jeg tror vi vil møte mer press på at meieriene deres skal få selge ost til Norge, for EU har altfor stor produksjon for hjemmemarkedet sitt, sier Tufte.

Norge er nå i såkalte artikkel 19-forhandlinger med EU.

– Jeg tror et av kravene de møter, er økte kvoter for ost. Norge er enormt attraktivt for eksportører, for vi kan betale gode priser, sier Torbjørn Tufte. ■